ЄВРОПА 04.09.2024 | Адрієнн Вольтерсдорф

Rien ne va plus

Франція в глухому куті. Щойно вдалося запобігти приходу до влади праворадикалів, Макрон побачив політичного опонента в лівому таборі.

Французи жартують: мовляв, Емманюель Макрон, президент Франції, так довго обіймався з зірками спорту на Олімпійських іграх в Парижі, щоб не повертатися до керування країною. Радісно-елегантна олімпійська хореографія і досягнення французьких спортсменів разюче контрастують з політичним керівництвом, яке невблаганно (і рефлекторно) дедалі більше заплутується в суперечностях. Франція зараз – видовище дивне як ніколи. Приблизно через два тижні після проголошеного Макроном «олімпійського перемир'я» і майже через два місяці після дострокових парламентських виборів майбутнє країни й досі невизначене. Президент не поспішає призначати прем'єр-міністра і відмовився зробити ним Люсі Кастец, яку висунула ліва опозиція. У чому справа?

Паризькі фейлетоністи рідко гублять сенси, а от орієнтири час від часу – так. Яку саме кризу зараз переживає країна: політичну чи інституційну? Дехто шукає відповіді в літературних новинках осені, в яких романісти, такі як Орельєн Беланже, вже не вперше намагаються дати визначення, принаймні літературне (простіше кажучи, психологічне), людині, яка очолює державу. В своїй книжці «Останні дні Соціалістичної партії» (*Les Derniers jours du Parti socialiste*, вересень 2024 року) Беланже називає президента, явно списаного з реального прототипа, «принцом нерішучості», який «майстерно дурить сам себе».

Але повернімося до фактів. Сам Макрон без жодних вірогідних пояснень переосмислив європейські вибори як своєрідний референдум про свій уряд. Ще до оголошення остаточного результату він призначив позачергові вибори у французький парламент – в найкоротші терміни, дозволені конституцією. Як відомо, це стало для Макрона катастрофою. Вся нація затамувала подих. Здавалося, що ультраправі на чолі з Марін Ле Пен можуть вперше отримати абсолютну більшість в Національних зборах. Але

французька мажоритарна система голосування, а також професійна і наполеглива передвиборча кампанія спеціально створеного лівого альянсу «Новий народний фронт» (*Nouveau Front Populaire*) уможливила поразку Ле Пен з невеликим відривом. Виборці відзначили героїзм лівого Фронту і зробили цей альянс соціалістів, «Нескорених» (*La France insoumise*), «зелених» і комуністів найсильнішою фракцією. За ним іде « Разом за Республіку», (Ensemble pour la République) куди входить партія Макрона, і аж потім третій табір – ультраправі екстремісти.

Макрон уже пробував розколоти лівий альянс під час виборчої кампанії

Відтоді *rien ne va plus* – у французькій політиці більше ніщо не працює. Табір Макрона, який помітно зменшився, намагається прикрасити ситуацію. «Ніхто не переміг на виборах», – повторюють вони раз по раз і дедалі гучніше заявляють, що найбільшу загрозу для французької політики становить лівопопулістський рух «Нескорена Франція» під проводом Жан-Люка Меланшона. І оце справжнє божевілля. Егоцентричний політичний стиль Меланшона для багатьох є неприйнятним. Але вважати його партію, яка виступає за справедливу демократію і верховенство права, небезпечнішою за ультраправе, фашистське, расистське і антисемітське «Об'єднання» – таке пояснити неможливо. Макрон уже пробував розколоти лівий альянс під час виборчої кампанії, погрожуючи співпрацею з Соціалістичною партією. Він безапеляційно відкидає будь-який діалог з «Нескореною Францією», як і будь-який варіант уряду, в якому є «Нескорені». Цього тижня він відмовився призначити Люсі Кастец, кандидатку від і досі єдиного лівого альянсу, прем'єр-міністеркою.

Чи має він право так поводитися? Здається, розібратися в створеному ним хаосі можуть тільки знавці конституційного права. Їхня відповідь: і ні, і так. В конституції не існує крайнього терміну, до якого президент Франції повинен призначити новий уряд. Зараз країною на правах тимчасового уряду керує попередній уряд Габріеля Атталя, відправлений у відставку. Це може за кілька тижнів призвести до конституційної кризи – або не призвести. Макрон вже

тиждень розмовляє з лідерами партій і головами фракцій за зачиненими дверима. Він явно бачить своє майбутнє тільки в альянсі будь з ким, від правих республіканців до Соціалістичної партії. В об'єднанні, яке матиме саме ту кількість депутатів, яка необхідна для досягнення абсолютної більшості в парламенті – звісно, під його політичним керівництвом. Однак соціалісти, як і раніше, відкидають цю ідею і вірні лівому альянсу. В результаті маємо майже нерозв'язну патову ситуацію.

Ліві гнівно звинувачують Макрона в недемократичності

Це та частина кризи, яку можна назвати політичною: президент і його фракція не визнають того факту, що виборці в результаті двох виборів і трьох турів голосування відсторонили їх. Ліві гнівно звинувачують Макрона в недемократичності. Але вони, своєю чергою, не в змозі переконливо пояснити, чому й далі жорстко наполягають на тому, щоб реалізовувати свою програму виключно як правляча фракція на чолі з Кастец (хай і лише з відносною більшістю в парламенті). Тут і починається інституційна криза, в якій опинилася П'ята французька республіка. Деякі конституціоналісти сумніваються, що президент (гарант інституційної стабільності) має право судити про перспективи майбутнього уряду. Пояснення Макрона, чому Кастец не призначено, ґрунтується на тому, що цей уряд не має стійкої більшості, тож його можна буде майже одразу відправити у відставку через вотум недовіри. Але таким чином він не дає проявитися парламентаризму. Таке враження, що він бачить себе суддею і партією одночасно.

Тому Наталі Техіо, голова Французької ліги з прав людини, не втрималася від критики. «Макрон поводиться так, ніби виборів і чіткого волевиявлення виборців не було». Насправді він мав би повестися як державник і призначити кандидата від парламентської більшості – тоді все решта було би «парламентською грою». Але, на її думку, Макрон хоче й далі тримати всю владу в своїх руках і не гребує тлумачити конституцію 1958 року в дедалі більш авторитарний спосіб. «Ми більше не маємо права вдавати, що нічого страшного не відбувається», – обурюється Наталі Техіо. Демократія – це поділ влади і верховенство права. «Система, до якої ми

прийшли зараз, не відповідає нашим уявленням про демократію. Суспільний договір порушено».

Франція відчайдушно шукає шляхи виходу з кризи. Не дивно, що тиск на соціалістів як в парламенті, так і всередині партії дедалі сильніший. Може, їм варто піти на поступки й вийти з лівого альянсу, щоб розв'язати ганебну патову ситуацію і керувати разом з табором Макрона? Деякі голоси в партії закликають лідера партії Олів'є Фора покинути «Народний фронт». Але він недавно підтвердив, що солідарний з лівим альянсом. У соціалістів попереду непрості часи. Незалежно від того, як вони позиціонуватимуть себе в результаті, наслідки для лівих і Франції будуть серйозні.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Адрієнн Вольтерсдорф
Париж

Адрієнн Вольтерсдорф (Adrienne Woltersdorf) очолює офіс Фонду ім. Фрідріха Еберта в Парижі. Раніше вона очолювала відділ комунікацій Фонду та Офіс регіонального співробітництва Фонду в Азії, що базується в Сінгапурі, а також офіс Фонду в Афганістані. До цього протягом восьми років вона робила репортажі з Вашингтона та Берліна для *taz (die tageszeitung)* і керувала китайською програмою Deutsche Welle.